

Improvisation – del 2

Skapa en fast grund för en fri musik

Muntlig framställan och eget skrivande är självklarheter i ämnet Svenska under hela skolgången. Men hur löser man det i musik- och instrumentundervisningen? I nummer 6/2005 hittade ni den första artikeln. Här följer den andra artikeln om improviserad musik i undervisningen.

I förra numret av Fotnoten presenterade jag några tankar kring improvisation, baserat på egna erfarenheter som improvisationspedagog och jazzmusiker. I denna artikel sätts fokus på metodik det vill säga konkreta och handfasta tips att använda sig av i en undervisningssituation.

Vilken metodik kan man använda i undervisningen?

Vid mina föreläsningar på musik- och kulturskolor försöker jag att dels ge förslag på hur man kan utveckla sitt eget improviserande på instrumentet, men framförallt ge konkreta tips på hur man kan tillämpa metodik när man undervisar. Här följer några exempel;

SOM GRUNDMATERIAL för de som har spelat några år men som är nybörjare på improvisation är *pentatonik* och *bluesskalan* lämpliga och effektiva att börja med. Grundläggande tonförråd som dur- och moll pentatoniska skalor (femtonskalor) och bluesskalan fungerar väl över olika ackordföljder och harmoniska förlopp. *Call & response*-modellen (en spelar före och övriga härmar/svarar) är mycket funktionell och öppnar upp vägar för gehörsrspel genom att praktisera enkla och rytmiskt tydliga fraser. Man börjar med en ton, sedan två och därefter till fler efter hand. Min erfarenhet säger att det är bättre att improvisera på gehör och sedan plocka in teorin i portioner efter hand som man utvecklas. "If

Per Thornberg. FOTO: MAGNUS HELGESSON

it sounds good, it's good!" som Duke Ellington kärnfullt uttryckte det. Alla har nog upplevt fenomenet att när man kommer på vilka ackordtoner det är i takt 1, då är kompet redan i takt 4 ...

PROVA ATT SPELA olika typer av blues och i olika tonarter. Sträva efter rytmisk pregnans, då rytmiken och "svänget" är det bärande elementet inom denna genre. Personligen föredrar jag att säga tonförråd istället för skalor, det vill säga ett förråd av toner som förslag att utgå ifrån. Sedan finns det fler toner att lägga till och som passar mer eller mindre bra allt beroende på vilket ackord som spelas. Vissa toner fungerar mer som kromatiska ledtoner och som skapar färg och spänning, medan andra toner blir rena ackordtoner såsom grundton, ters, kvint, septima eller nona. Det är aldrig tal om att uppmuntra till att spela (snabba?) skalor upp och ned, utan handlar snarare om att försöka skapa melodiska och sångbara fraser och linjer. Att använda motiv av rytmisk och tonal karaktär kan också öppna nya vägar för solospelet, som då upplevs som mer sam-

manhållet och genomtänkt. Även om man föredrar att spela i en viss stil är det nyttigt och utvecklande att prova på att formulera sig i improvisationer på olika vis och i varierande kontext. Efter det inledande stadiet kan man till exempel utvidga med 2-5-1 progressioner (en ackordföljd som i C-dur blir ackorden Dm7, G7, Cmaj7) och lära sig att improvisera på standardlåtar. Ett sätt är att göra små variationer på melodin genom att lägga till toner och utsmyckningar, eller genom rytmiska varianter. Ett annat sätt är att improvisera över ackorden och ackordtonerna, och sedan kombinera dessa – horisontellt respektive vertikalt spel. Det finns idag utmärkta hjälpmedel i form av komp-skivor, "play-along-cd" och dataprogram som "Band in a box", som den enskilde utövaren kan praktisera till i sin övningskammare. Det bästa är självklart att spela med en riktig komposition. Fler handfasta tips och råd finns i mina läroböcker till exempel "Improvisationsmetodik" del 10, "Grundmaterial för IMP-ensemble" del 17, "Jazz-blås" del 18 med flera.

PROVA GÄRNA att kombinera improvisationer med bildkonst. Detta kan ske genom att musicera till diabilder och skapa stämningar (bildspel). Att kombinera lyrik/dikter med improvisationer går ypperligt och brukar vara roligt. Rörelseimprovisation och dans tillsammans med musik är också kreativt skapande som med fördel kan nyttjas. På estetprogram och kulturskolor med bred inriktning kan ofta liknande samarbeten, projekt och gränsöverskridanden genomföras, där dessa konstnärliga grenar finns representerade. Personligen samarbetar jag ofta och gärna med bildkonstnärer, vilket har öppnat mitt sinne och skapat nya infallsvinklar både på mitt sätt att improvisera, komponera, betrakta och tolka bilder samt framförallt har det berikat mig som människa. För den vetgirige kan nämnas att jag nyligen har skrivit en C-uppsats i konstvetenskap under rubriken "Paralleller mellan improvisation i konst och musik under 1900-talet" med en fallstudie av konstnären Jörgen Fogelquists improvisatoriska bildskapande. Att förena olika konstarter är spännande och ofta finns

det kopplingar och beröringspunkter som både kompletterar och kontrasterar.

Viktigast av allt – spelglädje!

Oavsett alla teoretiska regler, ackord, tonförråd, stilar och moment som är kopplat till jazzimprovisation, så är spelglädjen det viktigaste av allt. Det ska vara roligt och lustfyllt att spela och experimentera. Nyfikenhet och öppenhet bör prägla inställningen i en samspelsituation. Det är ett givande och tagande i ensemblen och det är skillnad på att spela samtidigt eller tillsammans. Ett aktivt lyssnande är oerhört viktigt till exempel cd, radio. "live"-konserter, för att få in språket, vokabulären, stilkännedom, repertoarkännedom och referenser. Med spelglädjen, erfarenheten och kunnandet kommer både ödmjukheten och självförtroendet. Det finns inget facit för hur en improvisation ska vara, utan det står utövaren fritt att uttrycka sig efter egen förmåga och "feeling". En härlig utmaning!

**PER THORNBERG
IMPROVISATIONSPEDAGOG
STUREGYMNASIET, HALMSTAD**

LITTERATURTIPS OCH FÖRDJUPNING

Nedan följer några tips till fördjupning i form av exempel på svensk och amerikansk litteratur i urval av artikelförfattaren:

- ◆ Per Thornbergs läroböcker i jazzimprovisation med 19 volymer för olika instrument och inriktning (även stråk!). hemsida: www.tmp.halmstad.net
Thornbergs Musikproduktion TMP
- ◆ Bertil Strandbergs bok "It's about time" – Sittel SITCD9259.
- ◆ Ola Bengtssons bok "Jazzharmonik 1+2" Benola Musik, KMH Stockholm
- ◆ Stephen Nachmanovitch's "Spela Fritt" (Free Play) – Improvisation i liv och konst – Bo Ejeby förlag.
- ◆ Jerry Bergonzi's böcker i 6 volymer – Advance music
- ◆ Jamey Aebersold – komp-cd och böcker i åtskilliga volymer.
- ◆ "The real easy book", "The real book" – Sher music co.
- ◆ Svenska Jazzriksförbundet (SJR) – Ungdomsrådet – IMPULS (nätverk för jazzintresserade musklärare) – www.swedejazz.se klicka på SJR Ungdom (Fredrik Norén/ungdomsjazzkonsulent)
- ◆ Lyssning; Kolla in pianisten Brad Mehldau som är en fantastisk improvisatör i vår samtid, som spelar tidlöst och egensinnigt med referenser från olika stilidiot.